

ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΕΣ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΓΑΜΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ *

του Αλέξανδρου Μ. Σταυρόπουλου, Καθηγητού του Πανεπιστημίου Αθηνών

Έπίσκεψη όνομάτων

Μιλώντας για **ποιμαντικές προοπτικές** για τό γάμο και τήν οικογένεια αναφερόμαστε σέ μία **διάσταση βασικήσ πτυχής τής Ποιμαντικής** τής Έκκλησίας μας, **τής Ποιμαντικής Γάμου και Οικογενείας**. Τί είναι όμως **Ποιμαντική**, ποιό είναι το έργο της; Τί είναι **Ποιμαντική Γάμου και Οικογενείας**; Τί μπορεί νά σημαίνει, τί επιδιώκει; Άς υπενθυμίσουμε κάποιους όρισμούς.

Έργο τής Ποιμαντικής στήν ουσία της είναι ή συγκρότηση τής Μιας Ποίμνης υπό τόν Ένα Ποιμένα ή μέ άλλα λόγια ή οικοδόμηση τής Έκκλησίας. Αύτή ή Ποιμαντική σύμφωνα μέ τόν χαρακτηρισμό του άγιου Γρηγορίου του Θεολόγου είναι συνάμα τέχνη τεχνών και έπιστήμη έπιστημών. Η προσπάθειά της έγκειται στό νά οδηγήσει «τό πολυτροπώτατον και ποικιλώτατον ζώνον» πού είναι ό άνθρωπος, στή μοναδική Ποίμνη υπό τόν Ένα Ποιμένα, νά τόν έντάξει, δηλαδή και νά τόν συντάξει στήν Έκκλησία του Χριστού πού είναι σύναξη και κοινωνία Θεού και ανθρώπων.

Η Ποιμαντική Γάμου και Οικογενείας ούτε λίγο ούτε πολύ επιδιώκει τήν περιχώρηση του γάμου και τής οικογενείας, τή σύναξη της μέσα στή Μεγάλη Έκκλησία. **Η μικρή Έκκλησία**, όπως δηλαδή χαρακτηρίζεται από τήν ιερά παράδοση ή οικογένεια, καλεϊται ν'άνοιχτει στίς διαστάσεις τής Μεγάλης Έκκλησίας. Νά καλλιεργήσει, δηλαδή, τήν **ένότητα**, τήν **άγιότητα**, τήν **καθολικότητα** και τήν **αποστολικότητα**, γνωρίσματα τής Έκκλησίας πού θά τήν κάνουν ν'άναπτυχθει σέ όλα τά μήκη και τά πλάτη και νά βρει το στίγμα της και νά γίνει θεολογικός τόπος, κατοικητήριο τής Αγίας Τριάδος. Παράλληλα καλεϊται νά γίνει τόπος καρποφορίας τής αγάπης, γι' αυτό ό γάμος όνομάζεται και **«μυστήριο αγάπης»**, μιας αγάπης πού γίνεται τελειότερη καθημερινά.

Οί δύο έννοιες, μικρή έκκλησία και μυστήριο αγάπης στοιχειοθετούν γενικές γραμμές κατευθύνσεως και σήματα πορείας για

τόν δρόμο πού βαδίζουν στόν γάμο τους δύο ἄνθρωποι ὥστε ὅπως λέει καί ὁ ποιητής «ᾧμο τόν ᾧμο οἱ δύο μαζί ν' ἀντέχουνε το βάρος ἀπό τά μελλούμενα» (Ὀδυσσέας Ἑλύτης). Αὐτά τά μελλούμενα εἶναι που ἀνησυχοῦν, τό μέλλον γενέσθαι.

Μεταξύ παραδόσεως καί ἐκσυγχρονισμοῦ

Τί **προοπτικές**, λοιπόν ὑπάρχουν **σήμερα** γιά τό γάμο καί τήν οἰκογένεια **αὔριο** σέ σχέση μέ τό **χθές** καί κατά συνέπειαν ποιές εἶναι ἡ πρόπει νά εἶναι **οἱ ποιμαντικές προοπτικές**, οἱ δυνατότητες, δηλαδή γιά πρόοδο καί ἐπιτυχή ἄσκηση Ποιμαντικῆς στούς χώρους αὐτούς;

Ἡ ἑλληνική οἰκογένεια, ὅπως δείχνουν πρόσφατες κοινωνικές ἔρευνες, ἀναζητάει τήν ταυτότητά της μεταξύ παραδόσεως καί ἐκσυγχρονισμοῦ. Οἱ σύγχρονες δυτικές ἀξίες ἀντιδιαστέλλονται καί συνυπάρχουν μέ τό ὄραμα ζωῆς καί τίς ἀξίες τῆς ἑλληνορθόδοξης παράδοσης καί ζωῆς. Ὁ θεσμός τῆς οἰκογένειας, ὅπως καί ὁ θεσμός τῆς Ἐκκλησίας φαίνεται νά εἶναι ἀπό τούς πιό ἀνθεκτικούς σύμφωνα μέ τίς ἔρευνες.

Ἡ συμβουλευτική πρόταση τῆς Ὁρθοδόξου Θεολογικῆς Παραδόσεως ἀπέναντι στά προβλήματα (διαζύγια, ὑπογεννητικότητα, βία, ναρκωτικά, μονογονεϊκές οἰκογένειες κ.ἄ.) ἀλλά καί τίς μεταλλαγές, πού ἀντιμετωπίζει ἡ σύγχρονη ἑλληνική οἰκογένεια φαίνεται νά εἶναι πολύ σημαντική καί πολλοί τήν ἀναζητοῦν.

Οἱ γενικές αὐτές διαπιστώσεις δέν μᾶς ἐφησυχάζουν. Ὁφείλουμε μέ μεγάλη προσοχή νά ἐγκύψουμε στά ἀναλυτικά στοιχεῖα πού μᾶς προσφέρουν οἱ διαπιστώσεις-εὐρήματα πού προέρχονται εἴτε ἀπό δημοσιογραφικές πληροφορίες ἢ συστηματικές ἐπιστημονικές ἔρευνες γιά τομεῖς τοῦ γάμου καί τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου στήν Ἑλλάδα καί στό ἐξωτερικό. Ὑπάρχουν χίλια-δύο **ἐρεθίσματα** πού κατακλύζουν καθημερινά τόν ἄνθρωπο σέ θέματα γάμου καί οἰκογενείας. Αὐτά τά ἐρεθίσματα δέν πρέπει νά παραμείνουν **φωτογραφικά στιγμιότυπα** πού χάνονται ἀλλά νά μετατραποῦν σέ **ποιμαντικά ἐρεθίσματα** γιά ἀνάληψη **ποιμαντικῶν πρωτοβουλιῶν**.

Τέτοιες πρωτοβουλίες ἀσφαλῶς θά πρέπει νά λάβουν σοβαρά ὑπόψη τό γενικό κλίμα καί τό **πλαίσιο ἀναφορᾶς** μέσα στό ὁποῖο ἀναπτύσσεται καί ζεῖ ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος. Ὅχι μόνο αὐτά πού ἐπικρατοῦν στήν ἑλληνική κοινωνία ἀλλά καί στίς ὑπόλοιπες εὐρωπαϊκές κοινωνίες καί τόν κόσμο ὁλόκληρο. Ἡ παγκοσμιοποίηση εἶναι μιᾶ πραγματικότητα πού ζοῦμε καί θέλοντας καί μή ἡ ζωή μας ἐγγράφεται σ' αὐτά τά δεδομένα. Οἱ καταστάσεις γάμου καί οἰκογενείας καταγράφονται σ' αὐτήν τή νέα κατάσταση τοῦ κόσμου.

- Δέν μποροῦμε γιά παράδειγμα νά μὴν ὑπολογίσουμε **τό οἰκονομικό πλαίσιο** τῆς σύγχρονης ζωῆς καί τήν αὐξανόμενη ἀνεργία ὅταν θά παροτρύνουμε τούς νέους νά παντρευτοῦν ἢ ἀφού παντρευτοῦν τό πόσα παιδιά θά κάνουν.
- Τό γεγονός ὅτι οἱ νέοι μεταθέτουν τήν τέλεση γάμου σέ μεγαλύτερη ἡλικία λόγω σπουδῶν ἢ ἐπαγγελματικῆς ἀποκατάστασης θέτει ζητήματα ὡς πρὸς τίς **προγαμιαῖες σχέσεις** τους ἂν ληφθεῖ μάλιστα ὑπόψη τό περιορῶν κλίμα μιᾶς σεξουαλικῆς ἐλευθεριότητος πού ἐπικρατεῖ.
- Πῶς ὅμως νά μὴ σκεφθοῦμε καί τά προβλήματα ὡς πρὸς τήν **γονιμότητα** μέ τήν μετάθεση ἀπό τή γυναίκα τοῦ γάμου σέ μεγαλύτερη ἡλικία; Οἱ νέοι μας προβληματίζονται γιά τό πότε, γιά τό πόσα παιδιά θά κάνουν καί γιά τόν τρόπο προφυλάξεώς τους ὅταν θέλουν νά ἀναβάλουν ἢ νά μὴν κάνουν ἄλλα παιδιά.
- Ἀλλά διερωτῶνται καί γιά **τό ρόλο** πού καλοῦνται νά διαδραματίσουν καί στήν κοινωνία καί μέσα στό γάμο καί τήν οἰκογένεια. Γιά τό πῶς θά μοιραστοῦν τίς εὐθύνες στίς λειτουργίες πού καλεῖται ἡ οἰκογένεια νά πραγματοποιήσῃ (ἀγωγή τῶν παιδιῶν, οἰκογενειακός προϋπολογισμός).
- Τί θά πεῖ **ισότητα τῶν δύο φύλων** στήν ἐργασία καί στήν οἰκογένεια; Τί θά πεῖ **ἀγωγή παιδιῶν** ἀπό τόν πατέρα, τήν μητέρα, τούς γονεῖς ὅταν ὑπάρχουν ἄλλοι τόσοι φανεροί ἢ ἀφανεῖς παιδαγωγοί; Ἀλλά τί σημαίνει **πατρότητα ἢ μητρότητα** ὅταν προκύπτουν νέες μέθοδοι ὑποβοηθήσεως τῆς γονιμότητος;

- Ποιά είναι ή βαθύτερη ουσία τής σεξουαλικής συνευρέσεως τών ζευγαριών; Σκοπός είναι ή τεκνογονία; Άλλος, άλλοι σκοποί; Πώς θά συνδυασθῆ ή εὐφροσύνη μέ τή σωφροσύνη; Γνωρίζουμε ὅλοι, καί οἱ πνευματικοί καλύτερα παντός ἄλλου, τά κρυφά ἢ τά φανερά δράματα πού παίζονται χωρίς διεξόδους πολλές φορές. Πολλές φορές νεώτερα καί μεγαλύτερα ζευγάρια προβληματίζονται γιά τό πῶς μποροῦν νά βιώσουν τήν **πνευματική ζωή μέσα στο γάμο** καί στίς πιό οἰκεῖες σχέσεις.
- Ποιές οἱ **σχέσεις τών νέων παιδιῶν καί ζευγαριῶν μέ τούς γονεῖς τους**; Θά δέχονται τήν οἰκονομική βοήθεια καί τή στήριξη τών μεγαλυτέρων; Πόσο ὅμως ἐξαρτημένοι καί πόσο ἐλεύθεροι μποροῦν νά αἰσθάνονται;
- Ἀλλά καί οἱ γονεῖς διερωτῶνται γιατί νά εἶναι ὑποχρεωμένοι νά βοηθᾶνε τά παιδιά τους ἀφού αὐτά παντρευτοῦν καί νά μεγαλώνουν τά ἐγγόνια τους ὑπηρετώντας μιά δεύτερη γονεϊκή θητεία τώρα μάλιστα πού μειώνεται καί ή στρατιωτική θητεία.
- Ζώντας σέ ἕναν πολυπολιτισμικό καί πολυθρησκευτικό κόσμο, ὅπως τείνει νά μετατραπῆ καί ή ἑλληνική κοινωνία σέ μικρότερο ἴσως βαθμό ἀπό ἄλλες κοινωνίες, θά ἀντιμετωπίσουμε τέτοιου τύπου **μικτούς γάμους**, ὅπως ἀντιμετωπίζουν οἱ ὀρθόδοξοι τής διασποράς. Πόσο ἔτοιμοι εἴμαστε νά διαφωτίσουμε ἢ νά ποιμάνουμε νέους πού σκοπεύουν νά κάνουν μιά τέτοια ἔνωση;
- Πόσο εἴμαστε ἐπίσης ἔτοιμοι νά ποιμάνουμε **οἰκογένειες χωρίς γάμο** (ἐλεύθερες συμβιώσεις) ἢ πού ἔχουν προχωρήσει σέ **πολιτικό γάμο** ἢ γάμους χωρίς οἰκογένεια (παιδιά) ἢ τεκνογονία ἐκτός γάμου καί ὄχι μόνο ἀπό ἄγαμες μητέρες, ἀλλά καί ἀπό γυναῖκες πού ἐπιδιώκουν παιδιά χωρίς σύντροφο ἢ ἀκόμη καί ὁμοφυλοφίλους πού ἐπιδιώκουν τεκνογονία ἢ καί υἰοθεσία. Ἦδη βρίσκονται καθ' ὁδόν καί στόν εὐρωπαϊκό ὀρίζοντα τέτοιες καταστάσεις πού μόλις ἀναφέραμε καί ἔχουν τεθεῖ ἀνάλογα ἐρωτήματα καί σέ ἐκπροσώπους τοῦ πολιτικοῦ μας κόσμου.

Ἡ «προοπτική» τών προοπτικῶν

Τί σκοπεύει νά κάνει γιά όλα αυτά καί πολλά άλλα ἡ Ἐκκλησία; Πῶς θά τά ἀντιμετωπίσει ἐπιτυχῶς; Ποιές οἱ ποιμαντικές της προοπτικές;

Ασφαλῶς δέν μπορεῖτε νά περιμένετε ἀπαντήσεις αὐτῆ τῆ στιγμῆ στά τεθέντα ἐρωτήματα καί τούς προβληματισμούς πού ἀναφέρθηκαν. Μποροῦν νά λεχθοῦν πολλά. Θά μπορούσαμε, ὅμως, νά δοῦμε, ποιές ἄλλες προοπτικές διαθέτει ἡ Ἐκκλησία, πέρα ἀπό ἐκείνες τίς συγκεκριμένες ποιμαντικές ἐνέργειές πού θά προκύψουν ἀπό τίς διαπιστώσεις μας.

Καί αὐτές **οἱ προοπτικές φανερώνονται** ὅταν παίρουμε μιά ἀπόσταση ἀπό αὐτό πού θέλουμε νά δοῦμε γιά νά τό δοῦμε καλύτερα, νά ἀντιληφθοῦμε ὅλες τίς πιθανές διαστάσεις σάν σέ φακό εὐρυγώνιο. Νά μὴν κολλήσουμε δηλαδή στά πράγματα. Αὐτό μπορεῖ νά σημαίνει καί μιά ὀπισθοχώρηση χωρὶς ὑποχώρηση γιά νά πᾶμε πίσω στά βασικά (Back to the Basics – B to B), στά μετόπισθεν, δηλαδή, ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχουν ἐφόδια γιά νά ἀνεφοδιασθοῦμε. Εἶναι ἡ ἀναζήτηση ἑνός «πᾶ στῶ» γιά νά ἀντικρίσουμε τά πράγματα μέ τό ὄραμα καί τό σχέδιο ζωῆς γιά τό γάμο καί τὴν οἰκογένεια πού διαγράφει ὁ Θεός καί προβάλλει ἡ Ἐκκλησία. Μιά ἄλλη δηλαδή προοπτικὴ τῶν προοπτικῶν. Τό θίξαμε προηγουμένως, ὅταν μιλήσαμε **γιά τό γάμο καί τὴν οἰκογένεια** ὡς μικρὴ ἐκκλησία καί μυστήριον ἀγάπης.

Ἡ Ἐκκλησία μπορεῖ, βέβαια, στὴν πορεία της νά υἱοθέτησε καί σχήματα τοῦ παρελθόντος καί νά τὰ ἀνανέωσε ἀλλά οἱ δύο αὐτές ἔννοιες εἶναι ἡ **σταθερά** της, ἡ προ-οπτικὴ στὴν ὁποία προσβλέπει. Αὐτὴ συνιστᾶ ἕνα **δυναμικὸ πρότυπο γιά τό γάμο καί τὴν οἰκογένεια**, ἡ ὁποία μέ ἀγάπη ἀνοίγεται καί οἰκοδομεῖται στίς διαστάσεις τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας.

Ἡ οἰκογένεια, σάν μικρὴ Ἐκκλησία μεταβάλλεται σέ μεταμορφωμένη οἰκογένεια, ὅπως καί ἡ Ἐκκλησία μεταβάλλεται σέ μεταμορφωμένο κόσμον, καί ἀποτελεῖ, μικροβασιλεία αὐτῆ, σημάδι τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ, καί μοιάζει ἕνας χῶρος ὑποδοχῆς πού στολίζεται ἀπὸ παλιούς καί καινούριους θησαυρούς πού παίρνουν σ' αὐτόν τὸν χῶρον τὴ θέση τους, καί πού ἐμεῖς σάν καλοὶ οἰκοδεσπότες τούς διευθετοῦμε καταλλήλως καί ἀναλόγως (πρβλ. Ματθ. 13, 52).

Ἡ ὑπαρξη ἑνός δυναμικοῦ μοντέλου, πού ἐκ τῶν προτέρων καί κατ' ἀρχήν ἀποκλείει τή στατικότητα, θά μᾶς βοηθήσει ν' ἀποφύγουμε τόν πειρασμό νά ὑποτάξουμε τό σημερινό γάμο καί τήν οἰκογένεια καί νά τούς περιχαρακώσουμε σ' ἓνα «μοντέλο παραδοσιακά ὀρθόδοξο». Τέτοιο μοντέλο προφανῶς δεν ὑφίσταται πού θά μπορούσε νά ἐφαρμοσθεῖ εὐκαίρως-ἀκαίρως καί θά ἦταν παρακινδυνευμένο νά τό ἀναζητήσουμε. Πράγματι, θά ὑπῆρχε κίνδυνος νά ἐπιβάλουμε στήν οἰκογενειακή ζωή δικά μας προκατασκευασμένα καλούπια πού θά τῆς στεροῦσαν τήν ποικιλία καί τή φρεσκάδα. Γιά τήν ἀνάπτυξη ἑνός δυναμικοῦ μοντέλου ὀρθόδοξης οἰκογένειας πολύ θά βοηθοῦσε τό **νά προσεγγίσουμε ἐκφάνσεις παραδοσιακῆς ὀρθόδοξου οἰκογενειακῆς ζωῆς** μέ τήν ποικιλία τῶν ἐκδηλώσεών της. Παράλληλα βοηθάει ἡ σκέψη, ὅτι **καί στόν ἄλλο τρόπο χριστιανικῆς ζωῆς** πού εἶναι ἡ ζωή τῆς παρθενίας ἐπικρατεῖ καί ἐκεῖ ποικιλία μορφῶν καί ἀσκήσεως. Καί ἐδῶ, λοιπόν, στό γάμο προέχει ἡ **ποικιλία στήν ἐνεργοποίηση τῶν χαρισμάτων**, καί ἡ ἀντίληψη αὐτοῦ τούτου τοῦ γάμου ὡς **χαρίσματος**. Αὐτή ἡ ἀντίληψη μάλιστα κεντρίζει καί προωθεῖ πρὸς αὐτή τήν κατεύθυνση τήν ἐπίκαιρη δημιουργική ἀνάπτυξη τῶν ταλάντων πού ἐλάβαμε καί κατέχουμε.

Δημιουργικές προσεγγίσεις

α) Οἱ τέσσερις διαστάσεις τῆς μικρῆς ἐκκλησίας

Μιά **δημιουργική ἀνάπτυξη καί ἐνασχόληση** ἔγκειται στό νά μπορέσουμε ἐντοπίζοντας προβλήματα καί καταστάσεις πού θά προκύψουν γιά τόν γάμο καί τήν οἰκογένεια νά τά **ἐντάξουμε στίς τέσσερις διαστάσεις τῆς μικρῆς ἐκκλησίας** (ἐνότητα, ἀγιότητα, καθολικότητα, ἀποστολικότητα) γιά πιό συστηματική ἀντιμετώπισή τους.

- Ἡ **ἐνότητα** ὑποφέρει ἀπό τήν προϋοῦσα δυσφορία μεταξύ τῶν συζύγων πού μπορεῖ νά καταλήξει καί σέ διαζύγιο καθὼς καί ἀπό τήν «διαδοχική πολυγαμία», ὀφειλομένη στήν εὐκολία παροχῆς διαζυγίου. Τήν ἐνότητα μπορεῖ νά ὑποσκάψει ἐπίσης ἂν προωθηθεῖ μέσα σ' ἓνα πνεῦμα διεκδικήσεων καί ἀνταγωνισμοῦ ἢ ἐφαρμογῆ τῆς ἀρχῆς, πού προβλέπεται ἀπό τό Σύνταγμα, τῆς ἰσότητος τῶν δικαιωμάτων καί ὑποχρεώσεων μεταξύ ἀνδρῶν καί γυναικῶν.

- Η **αγιότητα**, πού προάγεται μέ τή συμμετοχή στά μυστήρια, μπορεῖ νά ἐμποδισθεῖ ἀπό τήν ἀπομάκρυνση τῶν συζύγων ἀπό τήν εὐχαριστιακή ζωή (μεταξύ ἄλλων ἐπειδή ἐφαρμόζουν τήν ἀντισύλληψη καί ἀποφεύγουν τήν τεκνογονία ἢ μάλλον τήν πολυτεκνία). Ἡ καλλιέργεια τῆς ιδέας ὅτι ἕνας γάμος μπορεῖ νά τελεῖται ἔξω ἀπό κάθε θρησκευτική ἀναφορά, ἀπομακρύνει ὁλοένα καί περισσότερο τό γάμο ἀπό τήν ἀτμόσφαιρα τῆς Ἐκκλησίας, πού εἶναι τό ἐργαστήριό τῆς αγιότητος.
- Ἡ καθολικότητα, ἡ ὁποία συνίσταται στή δυνατότητα πού εἶναι δοσμένη στό κάθε ζευγάρι νά ζήσει ἐδῶ καί τώρα τό πλήρωμα τῆς κοινωνίας ἀνάμεσα σ' ἕναν ἄνδρα καί σέ μία γυναίκα, ἀπειλεῖται ἀπό τόν πειρασμό, τό συγκεκριμένο ζευγάρι νά ἀναλάβει μόνο μερική δέσμευση ἢ ἀκόμη νά ἀναζητήσει μιὰ κάποια συμπλήρωση στή συζυγική του ζωή μέ ὀρισμένες φευγαλέες ἢ λίγο πολύ παρατεταμένες ἀποκλίσεις. Ἡ σύγκρουση μεταξύ τῶν γενεῶν περιλαμβάνεται στά προβλήματα αὐτῆς τῆς διάστασης, πού δημιουργοῦν ἕνα εἶδος ρωγμῆς στή γενεαλογική συνέχεια καί καθιστοῦν δυσκολότερο ἐπίσης τό ἄνοιγμα πρὸς τήν κοινότητα τῶν ἐγγάμων ἀγίων.
- Οἱ δυσκολίες πού θίγουν τήν **ἀποστολικότητα** συνίστανται στήν ἔλλειψη ἀγάπης πού μιὰ ἐκδήλωσή της θα μπορούσαμε νά δοῦμε στό κλείσιμο τοῦ ζευγαριοῦ ἔναντι τοῦ πλησίον καί ἰδιαίτερα ἔναντι τῶν παιδιῶν πού καλεῖται νά ὑποδεχθεῖ. Τό κοινωνικό καί οἰκονομικό κλίμα τῆς χώρας εἶναι πολλές φορές ἀνασταλτικό γιά τέτοια ἀνοίγματα.

β) *Οἱ τέσσερις λειτουργίες*

Ὁ ἀγώνας μας ἐπίσης θά πρέπει νά λάβει χώρα καί ν' ἀνοιχτεῖ στίς **τέσσερις λειτουργίες τοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου** τῆς Ἐκκλησίας: τή μαρτυρία, τή λατρεία, τήν κοινωνία-ἐπικοινωνία, τή διακονία. Σέ κάθε μία ἀπό αὐτές μποροῦμε νά **προσεγγίσουμε ποιμαντικά** τόν γάμο καί τήν οἰκογένεια.

- **Νά μεταδώσουμε τήν ἀλήθεια** τῆς Εκκλησίας γι' αὐτά τά δύο μεγέθη. Νά ἐνημερώσουμε τούς νέους ὡς πρός τήν ἱερότητα τοῦ θεσμοῦ τους (**μαρτυρία**).
- **Νά τελέσουμε μέ ἄψογο τρόπο** τίς ἱερές ἀκολουθίες τοῦ ἀρραβώνα καί τοῦ στεφανώματος. Ἡ ὅλη τάξη πού θά ἐπικρατήσῃ στίς ἱεροπραξίες θά βοηθήσῃ στό νά λαμβάνει χώρα μία λατρεία πού νά δοξάζει τόν Θεό καί νά εἶναι στό ὕψος τοῦ ἀνθρώπου. Παράλληλα νά βοηθήσουμε νά βιώσουν τή λατρεία ὡς ἀναπόσπαστο μέρος τῆς καθημερινότητάς τους (**λατρεία**).
- **Νά εἰσέλθουμε σέ ἀγαθή διαπροσωπική σχέση** μέ ὅλα τά μέλη τῆς οἰκογενείας καί νά ἀναπαύουμε τούς ἐρχομένους σέ αὐτήν τήν κοινωνία καί νά ἐπικοινωνοῦμε μαζί τους (**κοινωνία-ἐπικοινωνία**).
- **Νά διακονοῦμε στίς ὑλικές τους ἤ καί στίς πνευματικές τους ἀνάγκες** τούς χρεῖαν ἔχοντας· ἐκείνους πού δέν ἀνήκουν στήν κατηγορία οὔτε τῶν ἐχόντων οὔτε τῶν κατεχόντων (**διακονία**).

γ) Οἱ τέσσερις ἀρχές

Ἄρωγός στό ἔργο μας αὐτό θά ἔλθῃ ἡ δημιουργική ἐφαρμογή τῶν τεσσάρων ποιμαντικῶν ἀρχῶν σέ θέματα γάμου καί οἰκογενείας ἤτοι τῶν ἀρχῶν τῆς προσλήψεως, τῆς συνεργίας, τῆς ἐμπειρίας καί τῆς φιλοκαλίας.

- Ὅτιδήποτε χρησιμοποιήσουμε, γνώσεις, μεθόδους, τεχνικές, νά μποροῦν νά ἐνσωματωθοῦν χωρίς κίνδυνο ἀποβολῆς τους λόγω ἀσυμβατότητος. «Τό ἀπρόσληπτον καί ἀθεράπευτον» (**πρόσληψη**).
- Ἡ συνεργασία μέ τίς ἐπιστήμες καί τούς ἐπιστήμονες νά εἶναι σέ ἐπίπεδο ἀνοιχτοῦ καί ἀπευθείας διαλόγου καί σεβασμοῦ τῶν ἰδιαιτεροτήτων καί τῶν ὁρίων (**συνεργία**).
- Ἡ ἐμπειρία θά πρέπει νά θεωρηθεῖ ὡς πολύτιμη παρακαταθήκη καί ὁδηγός γιά τήν πράξη. Ἡ μακραίωνη ἐμπειρία τῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως, τῶν ἐξομολόγων-πνευματικῶν καί τῶν χριστιανῶν συζύγων μπορεῖ καί πρέπει νά φωτίσει τήν ποιμαντική πράξη (**ἐμπειρία**).

- Τό ἀρχέγονον καί πρωτόκτιστον κάλλος ὅπως ἀνελήφθη καί ἀνεδείχθη ἀπό τόν ὠραῖο κάλλει παρὰ πάντα ἀνθρώπους, τόν Χριστό, θά ἐγγυᾶται καί τήν ὠραιότητα τοῦ ἐν γάμῳ ἀνθρώπου καί θά ὀδηγεῖ τό φιλόκαλο ζευγος σέ μία βιοκαλική μεταμόρφωση (**φιλοκαλία**).

Πολλά ἄλλα θά μπορούσαν νά προστεθοῦν ἀκόμα, ὅπως γιά παράδειγμα τό σπουδαῖο **ζήτημα τῶν ἱερατικῶν οἰκογενειῶν**, πού ἀποτελοῦν μιά διάμεση κατάσταση μεταξύ μικρῆς καί μεγάλης Ἐκκλησίας καί γιά τίς ὁποῖες πρέπει νά ληφθεῖ ἰδιαίτερη μέριμνα καί φροντίδα.

Βρισκόμαστε στό τέλος αὐτῆς τῆς διημερίδος πού ἀσχολήθηκε μέ διαπιστώσεις καί προοπτικές σέ θέματα γάμου καί οἰκογενείας. Ἡ δική μου ἢ εἰσήγηση μέ τίτλο «Ποιμαντικές προοπτικές γιά τό γάμο καί τήν οἰκογένεια» προσπάθησε νά θέσει κάποιες ἀπαρχές διαποιμάνσεως λαμβάνοντας ὑπόψη μιά μακρά ἐνασχόληση τοῦ εἰσηγητοῦ μέ τό γνωστικό αὐτό ἀντικείμενο. Ἡ ἐπεξεργασία τῶν ποιμαντικῶν προοπτικῶν θά ἀρχίσει πραγματικά μέ τό τέλος αὐτῆς τῆς διασκέψεως, ἐκμεταλλεῦόμενη τό πλούσιο ὑλικό τῶν εἰσηγήσεων καί τῶν συζητήσεων. Ἡ Ἐκκλησία γιά νά μπορέσει νά χαράξει τήν Ποιμαντική της στό ζωτικό αὐτό χῶρο καί νά τήν ἐφαρμόσει θά πρέπει νά προσλάβει ὅλη αὐτή τήν πληροφόρηση πού προσεκομίσθη, νά ἱεραρχήσει τίς πληροφορίες, νά βρεῖ τά κατάλληλα μέσα γιά νά τίς ἀναλύσει καί κρατώντας τήν ἀνάλογη ἀπόσταση ἀπό αὐτές νά ἀτενίσει προοπτικά τό μέγα ἔργο πού τῆς ἔχει ἀνατεθεῖ.

Μ' αὐτόν τόν τρόπο θά μπορέσει νά συγκροτήσῃ ἕνα σῶμα ἀκριβῶν γνώσεων πού νά μπορούν νά χρησιμοποιηθοῦν στή συνέχεια μέ σοφία καί ἰδιαίτερα μέ ποιμαντική σοφία γιά νά μπορούν νά μεταστοιχειωθοῦν σέ ποιμαντική ζωῆς, γιά νά ζήσει ὁ γάμος καί ἡ οἰκογένεια ὡς μυστήριον ἀγάπης καί μικρῆ Ἐκκλησία. Ἡ ποιμαίνουσα Ἐκκλησία μπορεῖ καί ὀφείλει νά συγκεντρώσει ὅλα αὐτά τά στοιχεῖα, νά τά συγκροτήσῃ σέ σῶμα καί νά τά ἐνεργοποιήσῃ κατάλληλα. Ἡ Ποιμαντική εἶναι σάν τήν Ποίηση. Καί καθῶς ὑποστηρίζει ὁ ποιητής «ἡ

ποίησι δέν ἐκφράζει · ἡ ποίησι ποιεῖ» (Γ. Θέμελης). Ἄλλωστε ἔχουμε ἤδη ὀρίσει τὴν Ποιμαντική ὡς ποιητική ζωῆς. Καιρός, λοιπόν, τοῦ ποιῆσαι.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Γιὰ τὴ συγγραφή τῆς εἰσηγήσεως ὁ ὁμιλητὴς στηρίχθηκε κυρίως σέ ἔρευνές του γύρω ἀπὸ τὴν ποιμαντική γάμου καί οἰκογενείας. Ἀναφέρουμε ἐνδεικτικὰ κείμενά μας πού χρησιμοποιήσαμε:

- Ποιμαντική προετοιμασία τῶν μελλονύμφων (Προετοιμασία ἀγάπης). Συμβολή εἰς τὴν Ποιμαντικὴν Θεολογίαν, Ψυχολογίαν καὶ Κοινωνιολογίαν. Ἀθῆναι, Ἐθνικὸν Κέντρον Κοινωνικῶν Ἐρευνῶν, 1971, 173 σ. (δ.δ.).
- Γάμος καί οἰκογένεια στὴ Θεολογία καί τὴν Ποιμαντική τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, στό Περ. Κοινωνία, Ὀκτ.-Δεκ. 1982, τευχ. 4, σ. 373-382.
- Ποιμαντική γάμου καί οἰκογενείας πρὸ τῶν πυλῶν τοῦ 21^{ου} αἰῶνα, Εἰσηγήσεις στό Θεολογικὸ συνέδριον τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Ἡλείας, Ἀμαλιάδα 22-23 Φεβρουαρίου 1997, Ἐκδ. Ἱ.Μητρ. Ἡλείας, Ἀθήνα 1999, 71 σ.
- Ποιμαντική γάμου, οἰκογενείας καί ἰσότητος τῶν δύο φύλων, Ἀθήνα 2004, 477 σ.